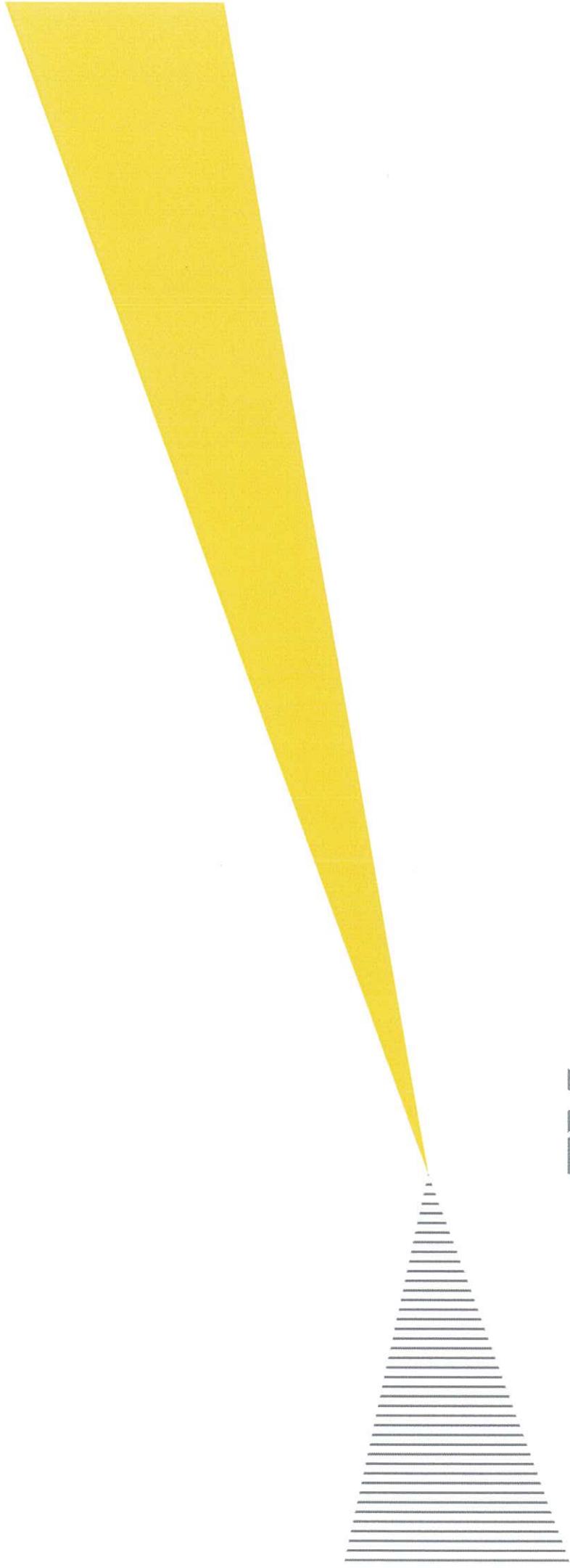

Gemeente Groningen Uitkomsten controle en overige informatie 2014

Rapportage aan de gemeenteraad

Ernst & Young Accountants LLP
Leonard Springerlaan 17
9727 KB Groningen, Netherlands
Postbus 997
9700 AZ Groningen, Netherlands

Tel: +31 88 407 10 00
Fax: +31 88 407 25 05
ey.com

De gemeenteraad van de gemeente Groningen
T.a.v. de heer mr. A.G.M. Dashorst, griffier
Postbus 20001
9700 PB GRONINGEN

Groningen, 12 mei 2015

Uitkomsten controle en overige informatie 2014

Geachte leden van de raad,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening 2014 van de gemeente Groningen. Wij willen u over de volgende onderwerpen informeren:

Uitkomsten jaarrekeningcontrole.

- Kwaliteit beheersorganisatie.
- Aandachtspunten van de raad.
- Onafhankelijkheid en controleproces.

Wij hebben de kernpunten van ons verslag opgenomen in het hoofdstuk Kernpunten.

Onze controle is gericht op het vormen van een oordeel omtrent de jaarrekening over 2014. Bij de uitvoering van onze controle ondervinden wij de volledige medewerking en ondersteuning van de medewerkers van de gemeente Groningen.

LVRS-9WEE3P/JD/ih

De mogelijkheid om een open en eerlijke dialoog met u als lid van de gemeenteraad te voeren, vormt een essentieel onderdeel van het controleproces, evenals van de algemene corporate governance. Wij waarderen deze mogelijkheid om de inzichten die uit onze controle voortkomen met u te kunnen delen.

Het concept van dit verslag hebben wij besproken met de portefeuillehouder financiën, de gemeentesecretaris, de concerncontroller en het GMT. Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Groningen.

Ernst & Young Accountants LLP is een limited liability partnership opgericht* naar het recht van Engeland en Wales en geregistreerd bij Companies House onder registratienummer OC335594. In relatie tot Ernst & Young Accountants LLP wordt de term partner gebruikt voor een vertegenwoordiger van een vennoot van Ernst & Young Accountants LLP. Ernst & Young Accountants LLP is statutair gevestigd te Lambeth Palace Road 1, London SE1 7EU. Vorigd Koninkrijk heeft haar hoofdvestiging aan Boomjies 258, 3011 XZ Rotterdam, Nederland en is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel Rotterdam onder nummer 24432944. Op onze werkzaamheden zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin een beperking van de aansprakelijkheid is opgenomen.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen ontrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

drs. J.M.A. Drost PA

Inhoudsopgave

Kernpunten uit onze rapportage	5
Uitkomsten jaarrekeningcontrole	9
Kwaliteit beheersorganisatie	26
Rechtmatigheidsbeheer	29
Aandachtspunten van de raad	34
Bijlagen	5
1 Onafhankelijkheid en controleproces	
2 Overzicht controleverschillen	
3 SiSar-bijlage	
Totaal aantal pagina's in dit rapport:	45

Kernpunten uit
onze rapportage

Kernpunten uit onze rapportage

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

Uitkomsten jaarrekeningcontrole	De jaarrekening is getrouw	Er resteren geen ongecorrigeerde materiële herrubriceringen voor de jaarrekening 2014. Na afronding van de resterende werkzaamheden, zijn wij voornemens een goedkeurende controlevverklaring te verstrekken bij de jaarrekening 2014. Dit betekent dat het jaarverslag en de jaarrekening 2014 zijn ingericht in overeenstemming met het BBV en de in de programmarekening opgenomen balans en toelichting en overzicht van baten en lasten een getrouwe weergave zijn van de financiële positie en baten en lasten van de gemeente Groningen.
De jaarrekening is rechtmatig		Na afronding van de resterende werkzaamheden, zijn wij voornemens bij de jaarrekening 2014 van de gemeente Groningen een goedkeurende verklaring af te geven met betrekking tot de rechtmatigheid. Dit betekent dat de baten en lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2014 in overeenstemming zijn met de begroting en met de relevante wet- en regelgeving, waaronder gemeentelijke verordeningen.
Paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden met betrekking tot de voorraden en financiële vaste activa		Wij hebben in onze controlevverklaring bij de jaarrekening 2014 evenals voorgaande jaren een paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden opgenomen in verband met de waardering van de voorraden en de verstrekte geldlening aan GEMM C.V. (Meerstad). Wij hebben de volgende tekst opgenomen in deze paragraaf: <i>Wij vestigen de aandacht op de toelichting in de jaarrekening bij de balanspost voorraden, waarin de onzekerheden in de waardering van niet in exploitatie genomen gronden en onderhanden werk zijn uiteengezet. Tevens vestigen wij de aandacht op de toelichting in de jaarrekening bij de balanspost financiële vaste activa, waarin de onzekerheden in de waardering van Gemm CV Meerstad uiteengezet zijn. Deze onzekerheden doen geen afbreuk aan ons oordeel.</i>
Bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage		Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2014. Wij hebben ten aanzien van de specifieke uitkering "Gebundelde uitkering op grond van Artikel 69 WWB" (BUIG) een aantal fouten en onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. Een nadere uiteenzetting is opgenomen in de paragraaf "Onrechtmatigheden en onzekerheden verstrekte uitkeringen (wet BUIG)" van het hoofdstuk Rechtmatigheidsbeheer. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de overige specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

Kernpunten uit onze rapportage

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat

Belangrijkste aandachtsgebieden en bevindingen in de controle	Weerstandsvermogen blijven ten opzichte van voorgaand jaar	In het afgelopen jaar is het weerstandsvermogen van de gemeente Groningen toegenomen van een ratio beschikbaar/benodigd weerstandsvermogen van 79% (rekening 2013) naar 87% (rekening 2014). Deze verbetering wordt met name veroorzaakt doordat de risico's lager worden ingeschat, maar ook doordat in de gemeentebegroting 2015 een bedrag van € 21,8 miljoen is toegevoegd aan het weerstandsvermogen. Op basis van de ratio weerstandsvermogen van 87% is het weerstandsvermogen van de gemeente Groningen te kwalificeren als matig.
		De belangrijkste risico's blijven aanwezig in Meerstad en de overige grondexploitatie. Van de het totaal van de onderkende risico's van € 213 miljoen heeft € 178 miljoen (84%) betrekking op Meerstad en de overige gronden. Andere, meer structurele, risico's zitten in het niet realiseren van de bezuinigingen (€ 4,5 miljoen per jaar) en de vernieuwingen in het sociaal domein (€ 5,0 miljoen per jaar).
	Structurele realisatie van de bezuinigingen wordt steeds moeilijker	Van het bezuinigingspakket 2011-2014 is in 2014 € 4,6 miljoen incidenteel afgedekt en € 1,9 miljoen niet gerealiseerd. Van het bezuinigingspakket 2010-2017 is in 2014 € 0,6 miljoen incidenteel afgedekt en € 0,3 miljoen niet gerealiseerd. Voor de periode 2015 tot en met 2017 dienen nog aanzienlijke bezuinigingen te worden gerealiseerd (oplopend van € 23,2 miljoen in 2014 naar € 28,3 miljoen in 2017). Op basis van de ontwikkelingen in 2014 lijkt zich hiermee een vertraging in de structurele invulling van de bezuinigingen voor te doen. Dit kan worden verklaard doordat de relatief eenvoudig in te vullen maatregelen uit de bezuinigingspakketten reeds in de jaren 2011 en 2012 zijn gerealiseerd, terwijl de geplande taakstellingen in 2013 en 2014 moeilijker te realiseren zijn. Hierbij doen zich grote(re) realisatie- of vertragingsrisico's voor.
	Financiële uitdagingen blijven aanzienlijk	Gezien de omvang van de nog te realiseren bezuinigingen en gegeven de ambitie van de gemeente Groningen om het weerstandsvermogen op langere termijn weer op peil (ratio weerstandsvermogen van 100%) te brengen, blijven de financiële uitdagingen voor de gemeente Groningen in de komende jaren aanzienlijk.
	Woningmarkt trekt aan; bedrijventerreinen en kantorenlocaties blijven onder druk staan	In 2014 waren een aantal lichtpuntjes zichtbaar op de vastgoedmarkt in de gemeente Groningen. De woningverkopen trokken aan. In Meerstad zijn in 2014 83 woningen/kavels verkocht, terwijl 50 woningen/kavels voor 2014 waren begroot. Hiermee is de verkoopdoelstelling gerealiseerd. Ook in andere projecten van de gemeente Groningen vertonen de woningverkopen weer een stijgende lijn. De bedrijventerreinen en kantorenlocaties blijven echter, met uitzondering van Zernike Science Park, onder druk staan.

Kernpunten uit onze rapportage

De kernpunten uit onze rapportage kunnen als volgt worden samengevat	
Belangrijkste aandachtsgebieden en bevindingen in de controle	<p>Meerstad en overige gronden zijn juist gewaardeerd in de jaarrekening 2014; risicoprofiel en onzekerheden blijven echter hoog</p> <p>Wij kunnen, in het kader van de controle van de jaarrekening 2014 van de gemeente Groningen, instemmen met de waardering van de voorraden gronden en de waardering van de grondexploitatie Meerstad. Hierbij zijn wij nog steeds van mening dat het risicoprofiel van met name Meerstad en de bedrijventerreinen erg hoog blijft. Wij zullen evenals in voorgaande jaren de onzekerheden omtrent de gronden en Meerstad (financiële vaste activa) opnemen in de paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden in onze controleverklaring.</p>
Stelselwijziging	<p>Op 17 december 2014 heeft uw raad besloten een stelselwijziging door te voeren, waarbij de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut uit de grondexploitaties zijn geactiveerd. Als gevolg hiervan is in de gemeenteraking 2014 een bedrag van € 88,9 miljoen geactiveerd. Hiervan heeft € 85,6 miljoen betrekking op investeringen voor 1 januari 2014 en heeft € 3,4 miljoen betrekking op investeringen in 2014. In de jaarrekening 2014 is het totaalbedrag van de investeringen voor 1 januari 2014 van € 85,6 miljoen als incidentele middelen vrijgevallen uit de grondexploitaties. Van deze vrijval van incidentele middelen is € 43,2 miljoen toegevoegd aan de begroting 2014 en is € 42,4 miljoen toegevoegd aan de beklemde reserve "bovenwijkse infrastructuur grondexploitaties". De uit de activering voortvloeiende structurele kapitaallasten van circa € 2,5 miljoen per jaar moeten worden gedekt uit de meerjarenbegroting.</p> <p>In het kader van onze jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat de in de gemeenteraking 2014 verwerkte stelselwijziging voldoet aan de geldende verslaggevingsregels (het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten) en dat deze juist en volledig is verwerkt in de gemeenteraking 2014. Tot slot hebben wij vastgesteld dat deze stelselwijziging in de toelichting op de balans in de gemeenteraking 2014 toereikend is toegelicht.</p>

Uitkomsten
jaarrekeningcontrole

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2014

Voordelig resultaat over 2014 van € 3,4 miljoen nader besproken

Het saldo van baten en lasten (na reservemutaties) over het jaar 2014 bedraagt € 3,4 miljoen voordelig (2013: € 6,6 miljoen voordelig) ten opzichte van een begroot sluitend saldo van circa € nihil. Het resultaat over 2014 ten opzichte van de actuele begroting kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1 miljoen	Actuele begroting	Rekening 2014	Afwijking
€	€	€	€
Totale lasten	845,8	854,5	(8,7)
Totale baten	931,4	943,6	12,1
Saldo van baten en lasten voor reservemutaties	85,7	89,1	3,4
Toevoegingen reserves	125,6	125,6	-
Onttrekkingen reserves	40,0	40,0	-
Saldo van baten en lasten na reservemutaties	0	3,4	3,4

Omschrijving afwijking	Voordelig	Nadelig
Bedragen x € 1 miljoen		
1. Verstrekkingen budget WMO	3,5	
2. Niet-gerealiseerde bezuinigingen	15,8	
3. Vrijval extra Beleid	13,5	
4. Meerstad	14,5	
5. Bovenwijkse voorzieningen	3,4	
6. Groot onderhoud Martinipiazza	4,3	
7. Voorziening huur Europaweg	4,5	
8. Afwaardering Peizerweg	1,4	
Saldo overige afwijkingen	14,1	
Totaal	39,2	35,8
Rekeningresultaat	3,4	

In het hoofdstuk "Financieel beeld" in de gemeenterekening 2014 is een uitgebreide analyse opgenomen van het resultaat ten opzichte van de actuele begroting en de tweede voortgangsrapportage (VGR-II). De belangrijkste en meest opvallende posten welke leiden tot het voordelig resultaat van € 3,4 miljoen betreffen:

Het voordelig saldo van baten en lasten voor reservemutaties van € 89,1 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door de stelselwijziging activeren investeringen in de openbare ruimte uit de grondexploitaties. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf "Stelselwijziging activeren investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut uit de grondexploitaties juist verwerkt en toegelicht in de jaarraking 2014".

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van het resultaat 2014

1. Het voordeel op de verstrekkingen van WMO-voorzieningen van € 3,5 miljoen voordeilig wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere uitgaven huishoudelijke hulp, rolstoelen en woonvoorzieningen voor in totaal € 1,8 miljoen en een van het Rijk ontvangen verzameluitkering van € 1,8 miljoen. Deze uitkering is besteedt aan de kosten van collectief vervoer.
2. Van de totale bezuinigingstaakstelling is van de jaarschijf 2014 een bedrag van € 15,8 miljoen niet gerealiseerd. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf "Realisatie van bezuinigingen blijft een belangrijk aandachtspunt".
3. De nog niet bestede middelen voor extra beleid leiden in de jaarrekening 2014 tot een vrijval van € 11,4 miljoen aan incidenteel extra beleid en € 1,8 miljoen structureel beschikbaar extra beleid, totaal € 13,5 miljoen.
4. In 2014 is een aanvullende bijdrage van € 14,5 miljoen verstrekt aan GEM Meerstad CV ter dekking van het ontstane tekort als gevolg van de herziening van de grondexploitatie van Meerdorp.
Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf "Waardering grondexploitaties inclusief Meerstad".
5. Op 17 december 2014 heeft de gemeenteraad besloten tot een stelselwijziging, waarbij investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut in de grondexploitaties worden geactiveerd en afschreven op basis van de verwachte levensduur. Deze stelselwijziging leidt in de jaarrekening 2014 tot een voordeel van € 3,4 miljoen.
Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf "Stelselwijziging activeren investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut uit de grondexploitaties juist verwerkt en toegelicht in de jaarrekening 2014".

6. Bij de gemeenterekening 2013 heeft uw raad een incidentele bijdrage van € 6,75 miljoen toegezegd aan Martiniplaza voor het jaar 2014. Deze bijdrage heeft grotendeels betrekking op groot onderhoud, welke gefaseerd zal worden uitgevoerd in de jaren 2014, 2015 en 2016. Van deze middelen is in 2014 een bedrag van € 2,4 miljoen besteed. Het restant van € 4,3 miljoen zal in de komende twee jaren door Martiniplaza worden gedeclareerd.
7. De locatie aan de Europaweg is met ingang van 1 september 2014 niet meer in gebruik. Op grond van de geldende verslaggevingsregels is een voorziening getroffen voor de resterende huurverplichtingen tot einde huurcontract (1 augustus 2018) voor een bedrag van in totaal € 4,5 miljoen.
8. In de jaarrekening 2014 heeft een afwaardering plaatsgevonden van € 1,4 miljoen op het gebouw van Iederz aan de Peizerweg, omdat de reële marktwaarde de boekwaarde ultimo 2014 overstijgt. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf "Onzekerheid ten aanzien van afwaardering Peizerweg van € 1,4 miljoen".

Begrotingsbeheer en voorspellend vermogen tussentijdse rapportages op orde

Het rekeningsresultaat van € 3,4 miljoen voordelig is ten opzichte van het begrotingstotaal (€ 845,8 miljoen) met 0,4% zeer beperkt. Op vrijwel alle (deel)programma's zijn de afwijkingen van beperkte omvang. Evenwel bestaat het rekeningsresultaat uit een aantal relatief forse afwijkingen, welke elkaar compenseren. Deze afwijkingen zijn hiervoor nader toegelicht.

Uitkomsten jarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie

Het rekeningsresultaat kan ten opzichte van de laatste voortgangsrapportage over 2014 (VGR-II) als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1 miljoen	Rekening 2014	VGR 2014-II	Verschil
	€	€	€
Bijzonder resultaat	4,2	2,7	1,5
Overig resultaat	(0,8)	(3,7)	2,9
Totaal	3,4	(1,0)	4,4

Het verschil in resultaat tussen de tweede voortgangsrapportage en de rekening wordt voorzakelijk veroorzaakt door niet-gerealiseerde bezuinighingen (aandelen Waterbedrijf Groningen niet verkocht; afwijking € 14,1 miljoen nadelig), vrijval extra beleid (afwijking € 8,3 miljoen voordelig), Meerstad (€ 9,0 miljoen nadelig), Bovenwijkse voorzieningen (afwijking € 3,4 miljoen voordelig) en groot onderhoud Martiniplaza (afwijking € 4,3 miljoen voordelig). Wij constateren dat deze afwijkingen in de tweede voortgangsrapportage als onzekerheid zijn benoemd dan wel na de tweede voortgangsrapportage zijn ontstaan.

Naar onze mening blijft het voorspellend vermogen van de tussentijdse rapportages en het begrotingsbeheer hiermee, ondanks de bundeling van de bedrijfsvoeringsfuncties in het Shared Service Center (SSC) met ingang van 2014, op een ruim voldoende niveau.

Structurele realisatie bezuinighingen wordt steeds moeilijker. Uit het hoofdstuk "Bezuinighingen" in de gemeenteraking blijkt dat van het bezuinigingspakket 2011-2014 van de totale bezuinigingstaakstelling van in totaal € 45,1 miljoen voor de periode 2011-2014 € 38,6 miljoen structureel is gerealiseerd.

Van het resterende deel van € 6,5 miljoen is in 2014 circa € 4,6 miljoen incidenteel afgedeekt. Dit betekent dat in 2014 € 1,9 miljoen niet is gerealiseerd.

In aanvulling op het bezuinigingspakket 2011-2014 diende op basis van het bezuinigingspakket 2014-2017 voor 2014 een bezuiniging van € 54,9 miljoen te worden gerealiseerd. Hiervan diende € 12,9 miljoen (23%) structureel te worden gerealiseerd en € 42 miljoen incidenteel (77%). Van de structurele taakstelling van € 12,9 miljoen is € 12,0 miljoen gerealiseerd. Van het resterende deel van € 0,9 miljoen wordt € 0,6 miljoen incidenteel afgedeekt, waardoor de structurele taakstelling voor 2014 voor een bedrag van € 0,3 miljoen niet wordt gerealiseerd. Van de incidentele taakstelling van € 42 miljoen is circa € 27 miljoen gerealiseerd. Het restant van € 15,0 miljoen heeft betrekking op de verkoop van de aandelen Waterbedrijf Groningen. Deze aandelen zijn in 2014 niet verkocht.

Voor de periode 2015 tot en met 2017 dienen nog aanzienlijke bezuinighingen te worden gerealiseerd (oplopend van € 23,2 miljoen in 2014 naar € 28,3 miljoen in 2017).

Evenals voorgaand jaar constateren wij dat diverse bezuinigingsmaatregelen worden ingevuld door incidentele middelen of door de zogenaamde nieuw beleidsgelden. De vraag daarbij is of de structurele bezuinighingen zoals aangesproken met de raad daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd.

Op basis van de ontwikkelingen in 2014 lijkt zich een vertraging in de structurele invulling van de bezuinighingen voor te doen. Dit kan worden verklaard doordat de relatief eenvoudig in te vullen maatregelen uit de bezuinigingspakketten reeds in de jaren 2011 en 2012 zijn gerealiseerd, terwijl de geplande taakstellingen in 2013 en 2014 moeilijker te realiseren zijn. Hierbij doen zich grote(re) realisatie- of vertragingsrisico's voor. Gezien de nog te realiseren bezuinighingen in de komende jaren staat de gemeente Groningen hiermee dus nog voor een aanzienlijke financiële uitdaging.

Uitkomsten jarrekeningcontrole

Onze analyse van de financiële positie

Weerstandsvermogen toegenomen ten opzichte van voorgaand jaar en beter dan begroot
In het jaaverslag is onder andere de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen, welke informatie bevat over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2014 is gevoerd. Ten aanzien van deze paragraaf constateren wij het volgende:

Weerstandsvermogen (in duizenden euro's)	Rekening 2013	Retening 2014	Begroting 2015
Benodigde weerstandscapaciteit (A)	184.671	191.257	200.302
Beschikbare weerstandscapaciteit (B)	145.982	165.968	160.242
Ratio weerstandsvermogen	79%	87%	80%
Weerstandsvermogen (B - A)	(38.689)	(25.289)	(36.734)

Uit de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing blijkt dat de risico's aanzienlijk hoger worden ingeschat dan de beschikbare weerstandscapaciteit. Om deze reden is het weerstandsvermogen in de gemeentebegroting 2015 aangevuld met € 21,8 miljoen tot een ratio weerstandsvermogen van 80%. De ratio weerstandsvermogen in de gemeenteretkening 2014 is met 87% significant beter dan de begrote ratio weerstandsvermogen van 80% (primitieve begroting 2015).

Het weerstandsvermogen van de gemeente Groningen kan hiermee gekwalificeerd worden als matig. De stijging van de ratio weerstandsvermogen wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de risico's ten opzichte van de inschatting in de begroting 2015 met € 9,0 miljoen zijn afgangen en de beschikbare weerstandscapaciteit € 5,7 miljoen hoger uitvalt.

Op de langere termijn streeft de gemeente Groningen naar een ratio weerstandsvermogen van 1,0. Hiervoor is een aanvulling van ruim € 25,3 miljoen noodzakelijk.

Ten aanzien van het weerstandsvermogen vallen ons de volgende zaken op:
► De belangrijkste risico's blijven aanwezig in Meerstad en de overige grondexploitaties. Van de in totaal € 191 miljoen geraamde (incidentele) risico's, heeft circa € 17,8 miljoen betrekking op Meerstad en de overige grondexploitaties (circa 93%). Ten opzichte van de begroting 2015 zijn de risico's ten aanzien van Meerstad en de overige grondexploitaties afgenomen met circa € 9 miljoen.

► De beschikbare weerstandscapaciteit van in totaal € 166,0 miljoen bestaat voor circa € 113,7 miljoen uit de Algemene Egalisatie Reserve en bestemmingsreserves, € 2,3 miljoen uit beschikbare risicobuffers in grondexploitaties en voor € 50 miljoen uit de stille reserve aandelen Enexis. De stille reserve Enexis kan als minst "harde" post in de beschikbare weerstandscapaciteit worden aangemerkt, aangezien het de vraag is óf en tegen welke waardering de aandelen Enexis, indien noodzakelijk, op korte termijn kunnen worden verkocht. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf "Weerstandsvermogen" in het hoofdstuk "Wensen en aandachtspunten".

► In de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit ultimo 2014 is al rekening gehouden met de resultaatsbestemming 2014, also mede toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves conform de begroting 2015. Net zoals voorgaand jaar adviseren wij hiernieuw terughoudend te zijn, daar deze toevoegingen en onttrekkingen nog niet zijn gerealiseerd.

Uitkomsten jarrekeningcontrole

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door het college gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significantie jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

Stelselwijziging activeren investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut uit de grondexploitatie juist verwerkt en toegelicht in de jaarrekening 2014

In 2013 is de gemeente Groningen gestart met een onderzoek naar de mogelijkheden tot het activeren van activa met maatschappelijk nut die tot dusver zijn verantwoord in de grondexploitatie. In veel grondexploitaties zijn activa met maatschappelijk nut opgenomen, zoals bijvoorbeeld bruggen, wegen, bovenwijkse voorzieningen, et cetera.

De verslaggevingsregels staan toe om dergelijke activa met maatschappelijk nut, onder bepaalde voorwaarden, te activeren en af te schrijven in plaats van deze via de grondexploitatie "terug te verdienen"/te dekken.

Daarmee worden deze kosten niet ineens verantwoord ten laste van de grondexploitatie, maar geactiveerd en middels afschrijvingen ten laste van toekomstige jaren gebracht. Omdat deze systematiek tot op heden niet werd toegepast bij de gemeente Groningen, wordt in verslaggevingstermen gesproken van een stelselwijziging.

Op 17 december 2014 heeft uw raad besloten deze stelselwijziging door te voeren. Als gevolg hiervan is in de gemeenterekening 2014 een bedrag van € 85,6 miljoen geactiveerd en is voor eenzelfde bedrag aan incidentele middelen vrijgevallen uit de grondexploitaties.

Van deze vrijval van incidentele middelen is € 43,2 miljoen toegeweegd aan de begroting 2014 en is € 42,4 miljoen toegeweegd aan de beklemde reserve "bovenwijkse infrastructuur grondexploitaties". De uit de activering voortvloeiende structurele kapitaallasten van circa € 2,5 miljoen per jaar moeten worden gedekt uit de meerjarenbegroting.

In het kader van onze jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat de in de gemeenterekening 2014 verwerkte stelselwijziging voldoet aan de geldende verslaggevingsregels (het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten) en dat deze juist en volledig is verwerkt in de gemeenterekening 2014. Tot slot hebben wij vastgesteld dat deze stelselwijziging in de toelichting op de balans in de gemeenterekening 2014 toereikend is toegelicht.

Gevolgen Notitie Riolering van de Commissie BBV juist verwerkt in de jaarrekening 2014

In november 2014 heeft de commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) een notitie uitgebracht ten aanzien van de classificatie van de rioolreserve en de egalisereserve afvalstoffenheffing. Vanwege recente jurisprudentie heeft de commissie gesteld dat resultaten uit hoofde van de riolering en afvalstoffen enkel op een reserve afgewikkeld kunnen worden indien dit efficiencyvoordelen betreffen. In andere gevallen, zoals resultaten vanuit tarieflegalisatie en vertraging in investeringen/onderhoud, moeten uiteindelijk ten gunste komen van de rioleringen-/afvalstoffentakken en zijn tot die tijd middelen van de burger. Deze middelen dienen volgens de wetgever in de jaarrekening als voorziening gepresenteerd te worden.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Onze analyse van de gehanteerde grondslagen

De gemeente Groningen heeft intern een nadere analyse van de gevolgen van deze notitie uitgevoerd. Hieruit is gebleken dat de reserve Riotering niet overwegend is ontstaan uit efficiencyvoordelen. In de jaarrekening 2014 is deze bestemmingsreserve in overeenstemming met de Notitie Riotering middels een rechtstreekse balansmutatie voor een bedrag van circa € 1,2 miljoen omgezet in een voorziening en toegevoegd aan de voorziening riotering vervangingsinvesteringen.

Tevens is vastgesteld dat de gevormde bestemmingsreserve equalisatie afdalstoffenheffing niet overwegend uit efficiencyvoordelen is ontstaan en derhalve in de gemeentetrekking 2014 als voorziening gepresenteerd dient te worden. Dit betekent dat deze bestemmingsreserve in de jaarrekening 2014 middels een rechtstreekse balansmutatie voor een bedrag van € 4,9 miljoen is omgezet in een voorziening.

Wij hebben vastgesteld dat de gevolgen van de Notitie Riotering van de Commissie BBV juist zijn verwerkt in de gemeentetrekking 2014 en dat deze wijzigingen in overeenstemming met de Notitie Riotering zijn toegelicht.

Kwaliteit totstandkoming jaarrekening verbeterd ten opzichte van voorgaand jaar; kwaliteit van het jaarrekeningstraject blijft echter aandacht vragen

De gemeentetrekking 2014 is de eerste rekening welke volledig tot stand is gekomen door de medewerkers van het Shared Service Center, welke begin 2014 van start is gegaan. Voorgaand jaar merkten wij op dat vanwege de overgang naar het SSC sprake was van een duidelijke terugval in de kwaliteit van de totstandkoming van de jaarrekening. Ten opzichte van voorgaand jaar constateren wij dat de kwaliteit van de totstandkoming van de jaarrekening en hiermee het jaarrekeningstraject is verbeterd.

Wel constateren wij evenals voorgaand jaar een aantal bevindingen ten aanzien van het jaarrekeningstraject:

- Bij de start van de controle was veel informatie nog niet aanwezig (bijvoorbeeld ten aanzien van de reserves en voorzieningen).
- Er vindt te weinig inhoudelijke controle plaats op de intern opgestelde onderbouwingen van diverse posten en onderdelen van de jaarrekening. Dit wordt met name veroorzaakt doordat niet altijd duidelijk is wie verantwoordelijk is voor een kwalitatief goede aanlevering van de gevraagde informatie. Dit leidt ertoe dat gegevens in een aantal gevallen onjuist/onvolledig en/of niet conform de afspraken zijn aangeleverd.

Vanwege bovenstaande punten en mede gezien de relatief lange doorlooptijd van het jaarrekeningstraject is onze controle op onderdelen inefficiënt verlopen. Wel hebben wij ondervonden dat vragen ten opzichte van voorgaand jaar sneller worden beantwoord. De coördinatie hiervan is centraal belegd en op de voortgang van beantwoording van vragen vindt strakke monitoring plaats. Deze aanpak lijkt zin vruchten af te werpen.

Wij adviseren de organisatie het jaarrekeningstraject voor komend jaar verder te verbeteren. Het belangrijkste aandachtspunt betreft het verbeteren van de inhoudelijke controle op de intern opgestelde onderbouwingen en diverse posten en onderdelen van de jaarrekening en het duidelijk beleggen van de hiermee gepaard gaande verantwoordelijkheden. Hiermee kan het zelfcontroleerend vermogen van de gemeente worden verbeterd.

Wij hebben met u afgesproken het jaarrekeningstraject gezamenlijk te gaan evalueren. Wij willen graag een bijdrage leveren aan het verder verbeteren van het jaarrekeningstraject. Wij hebben er vertrouwen in dat de organisatie in staat is de kwaliteit van het jaarrekeningstraject voor 2015 verder te verbeteren.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Inleiding

Deze paragraaf geeft een uiteenzetting van de werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van de belangrijke aandachtsgebieden in de controle die nog niet eerder in dit verslag zijn toegelicht.

Waardering grondexploitaties inclusief Meerstad

Landelijk is veel aandacht voor de waardering van de grondposities.

Grondexploitaties komen veel in het nieuws door het hoge risicoprofiel van veel projecten. De gemeente Groningen besteedt intern zorgvuldig aandacht aan een adequate interne beheersing. Intern wordt het hoge risicoprofiel ook onderkend en benoemd in de paragraaf weerstandsvormgen. Van de geschatte € 191 miljoen aan toekomstige risico's, heeft € 171 miljoen betrekking op de grondposities. In onze controle besteden wij veel aandacht aan de waardering van de grondposities, vanwege de grote mate van schattingselementen. In deze paragraaf gaan wij in op onze bevindingen en aandachtspunten naar aanleiding van onze controle.

Vroegtijdige controle van een groot deel van de projecten Evenals in voorgaande jaren hebben wij, in overleg met de

raad/auditcommissie en het college, de waardering van Meerstad en het merendeel van de grondexploitaties in het najaar 2014 gecontroleerd.

Op 10 november hebben wij de uitkomsten van onze controle besproken met het college. Vervolgens heeft het college u als raad op 11 november 2014 geïnformeerd over onze uitkomsten. Wij hebben tijdens de jaarrekeningcontrole in maart/april 2015 vastgesteld dat sinds onze controle in november 2014 zich geen nieuwe significante ontwikkelingen op de vastgoedmarkt of binnen de projecten hebben voorgedaan welke een hernieuwde inschatting van de waardering van de gronden noodzakelijk maken.

In gezamenlijk overleg met het college is besloten dat wij in het najaar geen afzonderlijke rapportage zouden uitbrengen, maar hierover zullen rapporteren in dit accountantsverslag. In de navolgende paragrafen zijn onze uitkomsten over de waardering van de grondexploitaties en Meerstad weergegeven.

Woningmarkt trekt aan; bedrijventerreinen en kantorenlocaties blijven zwaar onder druk staan

In 2014 waren een aantal lichtpuntjes zichtbaar op de vastgoedmarkt in de gemeente Groningen. De woningverkopen trokken aan. In Meerstad zijn in 2014 83 woningen/kavels verkocht, terwijl 50 woningen/kavels voor 2014 waren begroot. Hiermee is de verkoopdoelstelling gerealiseerd. Ook in andere projecten van de gemeente Groningen vertonen de woningverkopen weer een stijgende lijn. De bedrijventerreinen en kantorenlocaties blijven echter wel zwaar onder druk staan.

De gemeente Groningen heeft in de voorgaande jaren op basis van verschillende (externe) marktonderzoeken de lange termijnverwachtingen van woningbouw, bedrijventerreinen en de kantorenmarkt naar beneden bijgesteld. In 2014 is de lange termijnverwachting van bedrijventerreinen verder naar beneden bijgesteld door het treffen van additionele verliesvoorzieningen van € 13 miljoen voor Meerstad. Hiermee is in de afgelopen vier jaren ruim € 175 miljoen afgewaardeerd op gronden en Meerstad. De grondvoorraad ultimo 2014 bedraagt, inclusief de boekwaarde van de grondexploitatie Meerstad, € 465 miljoen (2013: € 431 miljoen).

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Samenstelling van de voorraden

De voorraden van gemeente Groningen bestaan uit gronden die op dit moment in ontwikkeling zijn of komen. Hieronder geven wij het verloop van de gronden (inclusief de grondexploitatie Meerstad) weer:

Jaarrekeningpost In miljoenen euro's	31-12-2013	31-12-2014
Gronden in exploitatie	76,1	118,6
Niet in exploitatie genomen gronden en overige gronden	71,5	68,7
Subtotaal jaarrekening gemeente Groningen	147,6	187,3
Meerstad	283,7	277,9
Totaal	431,3	465,2

Bovenstaande boekwaarde van ruim € 465 miljoen is inclusief de boekwaarde van de grondexploitatie Meerstad. Conform het BBV is de boekwaarde van de gronden van Meerstad niet geconsolideerd in de jaarrekening van de gemeente Groningen. De gemeente is 100%-aandeelhouder in de GEMM Meerstad C.V. waarin de grondexploitatie Meerstad wordt ontwikkeld. Hierdoor loopt het volledige risico over deze gronden en hebben wij dit voor het beeld meegenomen in bovenstaand overzicht. De boekwaarde van de gronden van gemeente Groningen en Meerstad zijn in 2014 gestegen met € 34 miljoen en derhalve aanzienlijk. De mutatie in 2014 wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door investeringen van ruim € 19 miljoen in project Grote Markt. De mutaties binnen de niet in exploitatie genomen gronden ten opzichte van 2013 zijn beperkt en hebben wij daarom niet nader toegelicht.

In exploitatie genomen gronden nader bekijken

De gronden in exploitatie betreffen de lopende grondexploitaties die op dit moment in ontwikkeling zijn en waarvan de raad een grondexploitatie heeft vastgesteld. Deze grondexploitaties zijn te verdelen in diverse subcategorieën waarvan woningbouw en bedrijventerreinen de belangrijkste betreffen. Evenals in voorgaande jaren heeft de gemeente Groningen deze subcategorieën vanuit hun programmatiche samenhang benaderd en uitgebreide analyses uitgevoerd naar fasering en afzetverwachting.

In het vervolg van deze paragraaf zijn de subcategorieën woningbouw en bedrijventerreinen afzonderlijk uitgewerkt. Daarnaast hebben wij een apart paragraaf over project Grote Markt opgenomen.

De boekwaarden per subcategorie kunnen als volgt worden weergegeven:

Subcategorie In miljoenen euro's	31-12-2013	31-12-2014
Woningbouw	(0,9)	11,2
Bedrijventerreinen (inclusief boekwaarde Grote Markt)	53,5	77,0
Kantoren (Europapark)	24,1	22,5
Meerstad (woningbouw en bedrijventerreinen)	283,7	277,9
Totaal	360,4	388,6

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Gehanteerde parameters aanvaardbaar

De waardering van de gronden in de jaarrekening wordt voor een belangrijk deel beïnvloed door uitgangspunten en aannames over de toekomst. Om die reden hebben wij deze parameters beoordeeld.

In de grondexploitatie worden de nog te realiseren kosten en opbrengsten gedurende de looptijd geïndexeerd. Daarnaast worden jaarljks rentekosten berekend over de boekwaarde en hieraan toegevoegd.
De gemeente Groningen hanteert voor de grondexploitaties 2014 de volgende parameters:

- ▲ Kostenstijging 2% per jaar.
- ▲ Opbrengstenstijging 2% per jaar vanaf 2017.
- ▲ Rente 3% per jaar (exclusief risico-opslag van 0,5% voor exploitaties met een looptijd langer dan vijf jaar).

Voor Meerdorp worden afwijkende parameters gehanteerd.

Deze parameters betreffen:

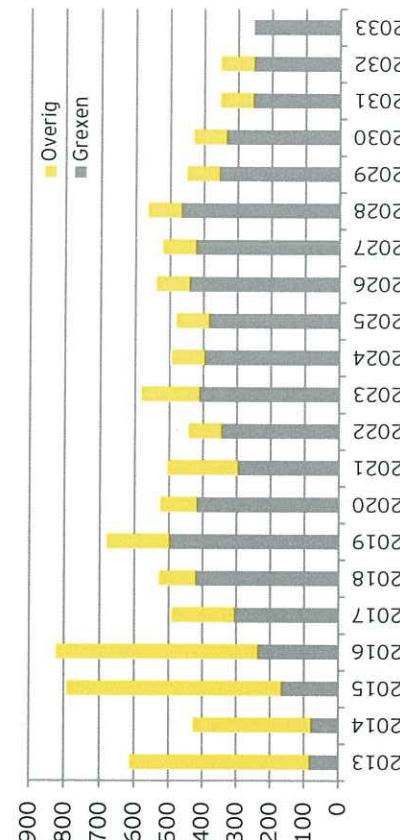
- ▲ Kostenstijging 2,25% per jaar.
- ▲ Opbrengstenstijging 2,25% per jaar.
- ▲ Rente 3,75% per jaar.

Wij hebben de aanvaardbaarheid van de gehanteerde parameters beoordeeld aan de hand van interne/ externe onderbouwingen. Wij kunnen instemmen met de gehanteerde parameters.

Woningmarkt trekt aan en lange termijn verwachting is groei van stad

In 2013 heeft de gemeente Groningen bureau KAW een woningmarktonderzoek laten uitvoeren waarbij de toekomstige kwantitatieve en kwalitatieve woningbehoefte is onderzocht. KAW adviseerde om uit te gaan van een woningbouwprogramma van 5.700 woningen (exclusief jongerenhuisvesting) voor de periode 2014-2023. Dit betreft per jaar ongeveer 570 woningen en ligt hiermee redelijk in lijn met de regioafspraken uit 2012 van 600 woningen per jaar.

In onderstaande grafiek hebben wij het woningbouwprogramma van de gemeente Groningen voor de periode 2013-2033 weergegeven:

Uit deze grafiek blijkt dat op korte termijn een behoorlijke afzet van derde partijen verwacht wordt. De afzet van de gemeente Groningen is relatief beperkt en betreft voornamelijk in Meerdorp.

Aangezien zowel de bevolking als het aantal huishoudens naar verwachting zal toenemen in de gemeente Groningen, en binnen de gemeente een oplopend woningtekort is tot 2030, lijkt de woningmarkt in de stad Groningen zich gunstig te ontwikkelen. Het woningbouwprogramma van de gemeente Groningen is in 2013 en 2014 gerealiseerd en het aantal woningmarkttransacties is in 2014 toegenomen. Met de aantrekkelijke beweging in de woningmarkt is het plausibel dat de gemeente Groningen in de toekomst meer woningen kan afzetten dan in 2014.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Tot 2030 is in totaliteit voldoende ruimte in Groningen voor het geplande woningbouwprogramma. Hierbij is het wel van belang dat gekken wordt naar de af te zetten woningtypes, aangezien de meeste transacties (inclusief Meerstad) in de goedkopere prijscategorie plaatsvinden. In Meerstad ligt de nadruk op 2-onder-1 kappers en vrijstaande woningen. De NVM laat zien dat de verkoopaantallen in het afgelopen jaar in goedkopere categorieën sterker gestegen zijn dan de verkoopaantallen in de duurdere categorieën. Wij adviseren de gemeente Groningen om nader onderzoek te doen naar de af te zetten woningtypes en indien nodig het programma hierop aan te passen.

Voor woningbouw zijn volgens de gemeente geen significant wijzigingen nodig ten opzichte van voorgaand jaar. Wel is het woningaanbod in Meerstad herijkt om beter aan te sluiten op de marktvaag.

Meerstad
In Meerstad zijn in 2014 83 kavels/woningen verkocht terwijl 50 kavels/woningen waren begroot. De verkoopdoelstelling is hiermee gerealiseerd.

Als gevolg van de recessie zijn in Meerstad de woningen/kavels aan de onderkant van de bandbreedte van het totale programma verkocht. Dit leidt tot een gemiddeld lagere opbrengst per kavel/woning. In de grondexploitatie 2013 was hiervoor reeds een verliesvoorziening getroffen van € 3,5 miljoen. In 2014 is gebleken dat het niet realistisch is om te verwachten dat dit verlies met toekomstige woningopbrengsten nog gecompenseerd kan worden. Het effect van het totale verlies is berekend op € 5 miljoen. Dit verlies is voor € 3,5 miljoen onttrokken uit de verliesvoorziening en daarnaast is additioneel € 1,5 miljoen afgeboekt. De gemeente Groningen neemt, als 100%-aandeelhouder van GEMM Meerstad CV, dit verlies voor haar rekening en de raad heeft hier in november 2014 mee ingestemd. Dit resultaat is verwerkt in de jaarraking 2014.

Ondanks deze afboeking is de verwachting van het college van gemeente Groningen en het management van Meerstad dat de prijzen in de komende jaren zullen stijgen. In de grondexploitatie 2014 is rekening gehouden met een jaarlijkse opbrengstenindex van 2,25%. Recentे prijsstellingen en optieovereenkomsten laten zien dat deze opbrengstenstijging haalbaar is. Wij kunnen derhalve instemmen met de opbrengstenindex van 2,25%.

Aantal uit te geven ha bedrijventerreinen verder teruggebracht. In 2011/2012 heeft in regionaal verband een onderzoek plaatsgevonden naar de langetermijnontwikkeling voor de bedrijventerreinen. Uit dit onderzoek, uitgevoerd door bureau STEC, bleek dat in 2011 sprake was van overaanbod. De gemeente Groningen heeft destijds een marktanalyse uitgevoerd, waarin de uitkomsten van dit onderzoek zijn vertaald en de strategie voor de verschillende bedrijventerreinen is vastgesteld. Hierbij is circa 100 ha actief in aanbod gehouden, 100 ha in de ijskast gezet en 100 ha geschrapt.

In 2014 is dit onderzoek herijkt. Hieruit blijkt dat voor de periode tot 2030 STEC uitgaat van een marktvaag van 61-89 hectare. Het aanbod bedraagt 94 hectare. Hiermee is sprake van een klein overaanbod. Het overaanbod wordt mogelijk opgelost doordat STEC aangeeft dat kansen bestaan dat een datacenter zich vestigt binnen de gemeentegrenzen. De kans hierop is niet meegenomen in de range van de marktvaag en hiermee zou het mogelijke overaanbod opgelost kunnen worden.

Voor de periode na 2030 had de gemeente Groningen initieel 78 hectare in Meerstad en 17 hectare in Westpoort als aanbod ingerekend. De gronden in Meerstad moeten voor het grootste gedeelte nog verworven worden. In de grondexploitatie was rekening gehouden met een "winstpotentie" van ongeveer € 20 miljoen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Bij de jaarrekening 2013 hebben wij ten aanzien van deze winstpotentie een onzekerheid geraamd van € 4 miljoen. Naar aanleiding hiervan heeft de gemeente in 2014 een aanvullende verliesvoorziening getroffen van € 4 miljoen, waardoor het aanbod in Meerstad teruggebracht kon worden met 13 hectare.

De STEC-rapportage uit 2014 doet geen uitspraak over de marktvaag na 2030. De gemeente Groningen heeft daarom zelf een onderbouwing opgesteld voor de marktvaag na 2030. Dit heeft voor de periode 2030-2040 geresulteerd in een vraagrange van 30 tot 78 hectare. Het aanbod vanuit Meerstad en Westpoort bedraagt 82 hectare en bevindt zich hiermee boven de range. Ons inziens is het reëller om van het midden van de range uit te gaan. In overleg met de gemeente Groningen en het management van Meerstad is daarom besloten tot een extra verliesvoorziening van € 9 miljoen in Meerstad. Hiermee kan het totale aanbod teruggebracht worden tot 56 hectare (Westpoort 17 hectare, Meerstad 39 hectare). De schattingsonzekerheid blijft echter, ook na het treffen van deze additionele verliesvoorziening, hoog. Wij wijzen u nadrukkelijk op de toelichting in de jaarrekening 2014 onder de balanspost voorraden waarin deze onzekerheid nader is toegelicht.

Onderzoek aardbevingsrisico Grote Markt loopt. Het project Grote Markt betreft de onder andere de realisatie van het Groninger Forum, herstel van de Grote Markt en de aanleg van een ondergrondse parkeergarage. Het project heeft ultimo 2014 een boekwaarde van € 27,9 miljoen (2013: € 8,8 miljoen). De werkzaamheden zijn in volle gang hetgeen ook blijkt uit de oplopende boekwaarde van het project. Naar verwachting bedraagt de boekwaarde in 2016 ongeveer € 100 miljoen. Deze boekwaarde moet grotendeels terugverdiend worden met de parkeeropbrengsten en subsidieopbrengsten. De herziende grondexploitatie 2014 heeft een verwachte eindwaarde van nihil (2013: nihil). De looptijd is met een jaar verlengd tot 2019.

Het project is omgeven met de nodige schattingsonzekerheden en risico's, zoals ook beschreven in de toelichting op de balanspost voorraden en de herziene grondexploitatie 2014. Ten opzichte van de herzieling 2014 is een nieuw risico gesignaleerd, namelijk de aardbevingsproblematiek. Deze problematiek heeft zich verbreed naar de stad Groningen.

De mogelijkheid bestaat dat de stad Groningen in de toekomst te maken krijgt met zwaardere aardbevingen. Op dit moment loopt een onderzoek naar de aardbevingsbestendigheid van het Groninger Forum. Aangezien de uitkomsten van dit onderzoek nog niet bekend zijn, heeft nog geen financiële vertaling van dit risico plaatsgevonden in de herzieling 2014. Wel wordt dit risico expliciet benoemd in de toelichting op de balanspost voorraden. Wij zijn van mening dat met deze toelichting de risico's ten aanzien van dit project toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening.

Wij kunnen instemmen met de waardering van de voorraden Wij kunnen, in het kader van de controle van de jaarrekening 2014 van gemeente Groningen, instemmen met de waardering van de voorraden gronden en de waardering van de grondexploitatie Meerstad.

Hierbij zijn wij nog steeds van mening dat het risicoprofiel van met name Meerstad en de bedrijventerreinen erg hoog blijft. Wij zullen evenals in 2013 de onzekerheden omtrent de gronden en Meerstad (financiële vaste activa) opnemen in de paragraaf ter benadrukking van aangelegenheden in onze controleverklaring.

De strekking van de tekst van deze toelichtende paragraaf in de controleverklaring is als volgt:

Wij vestigen de aandacht op de toelichting in de jaarrekening bij de balanspost voorraden, waarin de onzekerheden in de waardering van niet in exploitatie genomen gronden en onderhanden werk zijn uiteengezet. Tevens vestigen wij de aandacht op de toelichting in de jaarrekening bij de balanspost financiële vaste activa, waarin de onzekerheden in de waardering van Gemm CV Meerstad uiteengezet zijn. Deze onzekerheden doen geen afbreuk aan ons oordeel.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Nog geen uniforme en geharmoniseerde aanpak voor
egalisatiekosten groot onderhoud kernvastgoed

De gemeente Groningen heeft voor de egalisatie van de kosten van groot onderhoud van het kernvastgoed (kantoorgebouwen gemeente Groningen) voorzieningen voor groot onderhoud gevormd. Ultimo 2014 bedraagt het totaalbedrag van de opgenomen voorzieningen voor groot onderhoud voor het kernvastgoed circa € 5,1 miljoen.

Deze voorzieningen zijn gebaseerd op de meerjarenonderhoudsplannen van de voormalige diensten. Als gevolg van de start van het SSC begin 2014 is het onderhoud van de kantoorgebouwen niet langer belegd bij de voormalige diensten, maar bij de afdeling Vastgoedmanagement van het SSC. Hierbij is geconstateerd dat de voormalige diensten niet een uniforme benadering hanteerden voor het opstellen van de meerjarenonderhoudsplannen en de vorming van voorzieningen voor groot onderhoud. In 2014 is een aanzet gemaakt met harmonisatie en uniformering van de verschillende meerjarenonderhoudsplannen. Dit proces is echter op dit moment nog niet afgerond en dit betekent dat nog niet alle meerjarenonderhoudsplannen welke ten grondslag liggen aan de voorzieningen voor groot onderhoud in 2014 zijn geactualiseerd.

Uit een interne analyse van de gemeente Groningen blijkt dat de opgenomen voorzieningen voor groot onderhoud op totaalniveau naar verwachting toereikend zijn om de fluctuaties in de kosten voor groot onderhoud in de komende jaren op te kunnen vangen. Om deze reden kunnen wij instemmen met de ultimo 2014 opgenomen voorzieningen voor groot onderhoud.

Naar verwachting zal de harmonisering en uniformering van de meerjarenonderhoudsplannen voor het kernvastgoed in 2015 worden afgerond. De financiële consequenties hiervan zullen in 2015 worden verwerkt.

Deelname Martiniplaza juist gewaardeerd

Aan het gebouw van Martiniplaza is in 2014 achterstallig onderhoud geconstateerd. Vanwege het achterstallige onderhoud heeft Martiniplaza B.V. een afwaardering op het gebouw doorgevoerd, waardoor het eigen vermogen van Martiniplaza B.V. fors is gedaald. Op grond van de verslaggevingsregels (*Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten*) dienen deelnemingen gewaardeerd te worden tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. Overtgens dient afwaardering alleen plaats te vinden indien sprake is van een *duurzame waardevermindering*. De gemeente Groningen heeft geconstateerd dat de marktwaarde van de deelneming in Martiniplaza B.V. als gevolg van de afwaardering van het gebouw onder de boekwaarde lag. Als gevolg hiervan heeft in de gemeenteraking 2014 een afwaardering plaatsgevonden naar lagere marktwaarde op de deelneming Martiniplaza van € 1,3 miljoen.

Ultimo 2014 bedraagt de boekwaarde van de deelneming Martiniplaza (na afwaardering) € 3,8 miljoen.

Uit de conceptcijfers 2014 van Martiniplaza blijkt dat het resultaat over 2014 € 0,8 miljoen negatief bedraagt. Naar mening van de gemeente Groningen is een aanvullende afwaardering niet noodzakelijk, omdat geen sprake is van een duurzame waardevermindering, omdat ervan wordt uitgegaan dat dit verlies in de komende jaren wordt goedgemaakt. Op basis van de beschikbare tussentijdse cijfers over de eerste maanden van 2015 kunnen wij ons hier in vinden. Dit betekent dat de deelneming in Martiniplaza in de jaarrekening 2014 juist wordt gewaardeerd.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Reorganisatievoorziening

Als gevolg van de reorganisatie en vorming van het SSC in 2013 en 2014 is een situatie ontstaan waarbij sprake is van boventallig personeel/herplaatsingskandidaten, waarbij het uitgangspunt is om mensen van werk naar werk te begeleiden (geen gedwongen ontslagen). Op basis van de geldende verslaggevingsregels is in de jaarrekening 2013 een reorganisatievoorziening getroffen van € 5,4 miljoen ter dekking van de loonkosten van de herplaatsingskandidaten voor de periode van het sociaal statuut (tot en met 2018). Daarnaast is een bedrag in de voorziening gereserveerd voor flankerend beleid, om mensen van werk naar werk te helpen.

In 2014 is per saldo een bedrag van € 2,0 miljoen ontrokken aan de reorganisatievoorziening ter dekking van uitbetaalde salariskosten en herplaatsers en de kosten voor flankerend beleid. Ten behoeve van de jaarrekening 2014 heeft de gemeente de aan de reorganisatievoorziening ten grondslag liggende aannames/uitgangspunten geactualiseerd.

Als gevolg hiervan is een bedrag van € 0,9 miljoen vrijgevalen. Deze vrijval wordt voornamelijk veroorzaakt doordat in 2014 meer medewerkers zijn herplaatsst dan op voorhand was voorzien.

In het kader van onze jaarrekeningcontrole hebben wij vastgesteld dat de berekening van de reorganisatievoorziening juist is geactualiseerd en hiermee ultimo 2014 toereikend is om de verwachte toekomstige lasten te kunnen dekken.

Voorziening getroffen van € 4,5 miljoen voor resterende huurverplichtingen Europaweg

Met ingang van 1 september 2014 is het pand van de voormalige dienst OCSW aan de Europaweg niet langer in gebruik. Het huurcontract loopt echter nog tot 1 augustus 2018 door en de gemeente is derhalve tot deze datum huur verschuldigd.

In de jaarrekening 2014 heeft de gemeente Groningen in overeenstemming met de geldende verslaggevingsregels (Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten) een voorziening getroffen voor de resterende huurverplichtingen tot 1 augustus 2018 voor een bedrag van € 4,5 miljoen. Wij hebben in het kader van onze controle vastgesteld dat de opgenomen voorziening juist tot stand is gekomen en toereikend is om de resterende huurverplichtingen en bijkomende kosten te dekken.

Nieuwe Notitie Verbonden partijen

In december 2014 heeft de Commissie BBV haar notitie inzake verbonden partijen herzien. In de notitie Verbonden Partijen gaat de Commissie BBV onder meer in op de definitie van verbonden partijen, de begrotings- en verslaggevingsvoorschriften voor verbonden partijen, rechtmatigheid en bestuur en toezicht.

Op grond van de verslaggevingsvoorschriften dient in de paragraaf verbonden partijen onder meer de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar (2014) te worden opgenomen, alsmede de verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar.

In de paragraaf verbonden partijen in de jaarrekening 2014 heeft de gemeente Groningen veelal de cijfers van het boekjaar 2013 aangehouden. Wij hebben van de gemeente begrepen dat ten tijde van het opstellen van de jaarrekening, van de meeste verbonden partijen de cijfers over 2014 nog niet beschikbaar zijn. Om deze reden heeft de gemeente Groningen ervoor gekozen om bij het opstellen van de paragraaf verbonden partijen indien beschikbaar de cijfers 2014 op te nemen en indien niet beschikbaar de cijfers 2013 op te nemen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

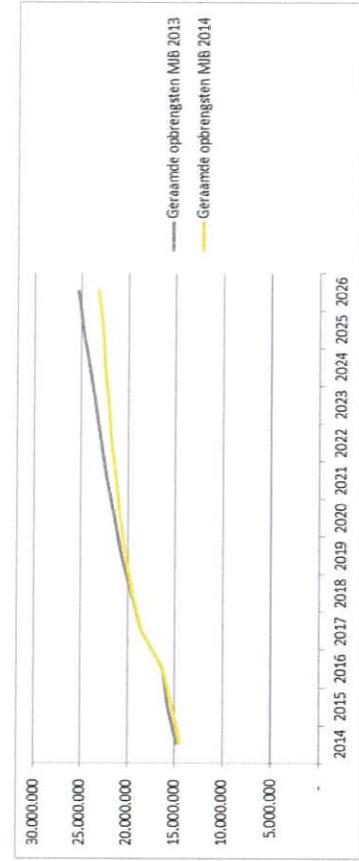
Wij adviseren het college om voor volgend jaar (tijdig) afspraken te maken met de verbonden partijen over de (tijdige) aanlevering van de (concept)cijfers over 2015, zodat deze kunnen worden opgenomen in de paragraaf verbonden partijen in de jaarrekening 2015.

Onderzoek naar de prognoses van het parkeerbedrijf nog niet afgerond

In de jaarrekening 2012 en 2013 is een verlies verantwoord voor het parkeerbedrijf van respectievelijk € 1,9 miljoen en € 0,9 miljoen. Uit de jaarrekening 2014 blijkt een tekort van € 120.000. Ten opzichte van het begrote tekort van € 800.000 is dit een voordeel van € 680.000. Deze voordelijke afwijking wordt echter met name veroorzaakt doordat de kapitaallasten voor de parkeergarages en het straatparkeren lager zijn uitgevallen dan het groot.

In 2014 is de meerjarenprognose van het parkeerbedrijf geactualiseerd. Uit de nieuwe prognose blijkt dat tot het jaar 2019 het exploitatieleresultaat van het Parkeerbedrijf fors positiever uitvalt in vergelijking met de meerjarenprognoses 2013, maar nog altijd een verwacht cumulatief verlies laat zien voor de komende vijf jaren van € 2,7 miljoen (2013: € 6,3 miljoen voor komende zes jaren). Dit "voordeel" wordt onder meer verklaard door lagere kapitaallasten als gevolg van de lagere rente (2013: 3,45%; 2014: 3%). Voor de jaren na 2020 is het verwachte resultaat structureel positief.

De meerjarenprognose is omgeven door onzekerheden/schattingen, met name de bezettingsgraad en opbrengsten voor de parkeergarages. Een belangrijke veronderstelling is de verwachte parkeerbehoefte in de stad en daarmee de te realiseren omzet van het parkeerbedrijf.

In bovenstaande grafiek is de verwachte parkeeropbrengst voor de komende jaren weergegeven. Opvallend daarbij is dat de omzet aanzienlijk toeneemt van afgerond € 14,5 miljoen in 2014 naar € 23,5 miljoen in 2027. Dit is vooral het gevolg van de raming van de toenemende omzet in parkergarages, als gevolg van de ingroeiscenario's voor de parkeergarage Damsterdiep (van 2016/2017) en de opening van de parkeergarage onder het Forum in 2017. Echter zijn er ook ontwikkelingen die een negatieve invloed kunnen hebben op de parkeerbehoefte in de stad Groningen, denk hierbij aan het internetwinkelen, het nieuwe werken en slechtere bereikbaarheid als gevolg van de aanpak Zuidelijke Ringweg. In het weerstandsvermogen is het totale risico over de gehele looptijd geschat op € 18,2 miljoen.

Wij hebben in ons accountantsverslag bij de jaarrekening 2013 het college geadviseerd de onderbouwingen van deze prognoses en de totale parkeerbehoeften in de stad Groningen nader te onderzoeken en deze extern te laten toetsen. In 2014 heeft de gemeente een externe partij opdracht gegeven dit onderzoek uit te voeren. Ten tijde van onze controle was dit onderzoek echter nog onderhanden. Wij zullen bij onze tussentijdse controle in het najaar van 2015 aandacht besteden aan de uitkomsten van dit onderzoek en de gevolgen hiervan voor de gemeente Groningen.

Uitkomsten jarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Onzekerheid ten aanzien van afwaardering Peizerweg van maximaal € 1,4 miljoen

Aan de Peizerweg bezit de gemeente Groningen panden (kantoorgebouw en overige opstallen) en een bijbehorend terrein ten behoeve van lederz.

Ultimo 2014 bedraagt de boekwaarde van dit complex € 4,4 miljoen.

In 2015 zal het terrein naast het kantoorgebouw aan de Peizerweg worden verkocht met een netto-opbrengst van € 1,6 miljoen, waardoor de boekwaarde kan worden verlaagd naar € 2,8 miljoen. Op de voor lederz resterende helft van het terrein staan opstellen, welke naar verwachting van de gemeente in de toekomst niet meer goed bruikbaar zullen zijn voor de bedrijfsuitoefening van lederz en vermoedelijk moeten worden gesloopt. Naar inschatting van de gemeente bedraagt de marktwaarde van de resterende opstellen en terreinen € 1,4 miljoen. Dit betekent dat de resterende boekwaarde van € 2,8 miljoen derhalve hoger ligt dan de ingeschatte reële marktwaarde. Om deze reden heeft de gemeente in de jaarrekening 2014 een afwaardering naar de ingeschatte lagere marktwaarde van € 1,4 miljoen verwerkt, waardoor de resterende boekwaarde € 1,4 miljoen bedraagt.

De inschatting van de reële marktwaarde van € 1,4 miljoen is echter niet nader onderbouwd middels een taxatie. Hierdoor is onzeker in hoeverre de in de gemeenteraking verantwoorde afboeking juist en volledig is. Wij hebben in ons overzicht met controleverschillen een onzekerheid van maximaal € 1,4 miljoen meegenomen.

Presentatie investeringen en bijdragen derden

De gemeente Groningen beschikt in haar financiële administratie over een activamodule waarin de materiële vaste activa worden geregistreerd. In de activamodule worden bijdragen van derden echter in mindering gebracht op de investeringen, waardoor ook sprake kan zijn van negatieve investeringen.

Het gevolg hiervan is dat de verantwoorde investeringen in de jaarrekening mogelijk een onjuiste weergave zijn van de werkelijke investeringen welke gedurende het jaar hebben plaatsgevonden. Tevens betekent dit dat de ontvangen bijdragen van derden niet in overeenstemming met de geldende verslaggevingsregels (Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten) worden toegelicht in de jaarrekening.

Uit onze controle is gebleken dat de totale vermeerderingen minus verminderingen juist en volledig zijn weergegeven. Omdat de begin- en eindboekwaarde van de materiële vaste activa hierdoor niet beïnvloed worden, schatten wij de impact op de jaarrekening relatief laag in. Wel adviseren wij het college net zoals afgelopen jaren om de activa-administratie ook op dit aspect goed in te richten.

Naleving afspraken over jaarrijke verantwoordingen
DAL-gemeenten verloopt moeizaam

Met ingang van 2012 verzorgt de gemeente Groningen de belastingheffing en -inning voor de DAL-gemeenten (Delfzijl, Appingedam en Loppersum). Op grond van de afgesloten dienstverleningsovereenkomsten met de DAL-gemeenten dient jaarlijks een financiële verantwoording over de belastingheffing en -inning te worden gesteld, welke wij voorzien van een controleverklaring. Ook voor 2014 is deze verantwoording opgesteld en hebben wij deze gecontroleerd en voorzien van een controleverklaring.

Evenals voorgaand jaar constateren wij dat de planning van de verschillende betrokken afdelingen niet goed op elkaar is afgesteld.

Dit heeft er toe geleid dat, net zoals voorgaand jaar, de deadline welke met de DAL-gemeenten in de dienstverleningsovereenkomsten is afgesproken, is overschreden. Wij adviseren de gemeente Groningen een goede planning op te stellen voor de informatievoorziening van de DAL-gemeenten en de coördinatie hiervan centraal te beleggen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Wet normering topinkomens over 2014 nageleefd

Per 1 januari 2013 is de *Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)* ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd.

Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden.

In het kader van de jaarrekening 2014 heeft u een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen uw organisatie. Tevens heeft u vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie heeft u opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

Bevindingen in kader van SiSa

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de *Nota verwachtingen accountantscontrole 2014*. De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- € 12.500 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000 is;
- 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- € 125.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is.

Op grond van ons onderzoek hebben wij ten aanzien van de specifieke uitkering "Gebundelde uitkering op grond van Artikel 69 Wwb gemeente 2014" fouten en onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf "*Onrechtmatigheden en onzekerheden verstrekte uitkeringen (wet BUI/G)*" in het hoofdstuk "*Rechtmatigheidsbeheer*". Ten aanzien van de overige specifieke uitkeringen hebben wij geen bevindingen geconstateerd.

De SiSa-bijlage dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli a.s. elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage. In bijlage 3 bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. U kunt deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

Kwaliteit beheersorganisatie

Kwaliteit beheersmaatregelen

Interne beheersmaatregelen

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2014 van de gemeente Groningen hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie van uw gemeente, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van interne beheersmaatregelen onderzocht voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven.

Wij steunen voor een groot aantal processen op uw interne beheersing, hetgeen betekent dat wij minder uitgebreide werkzaamheden per jaareinde behoeven te verrichten.

Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van de interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor onze jaarrekeningcontrole.

Bevindingen interne beheersing

In onze managementletter 2014, uitgebracht aan uw raad op 18 november 2014, hebben wij onze bevindingen en aanbevelingen van onze tussentijdse controle 2014 opgenomen. Over het algemeen constateren wij dat de gemeente Groningen onze aanbevelingen en bevindingen voortvarend oppakt. Wij zullen u in onze managementletter 2015 informeren over de opvolging van onze bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van onze tussentijdse controle 2014.

Kwaliteit beheersorganisatie

Regelgeving omtrent gebruikmaken werkzaamheden verbijzonderde interne controlefunctie aangescherpt en automatisering

Regelgeving voor het gebruikmaken van de werkzaamheden van de verbijzonderde interne controlefunctie aangescherpt

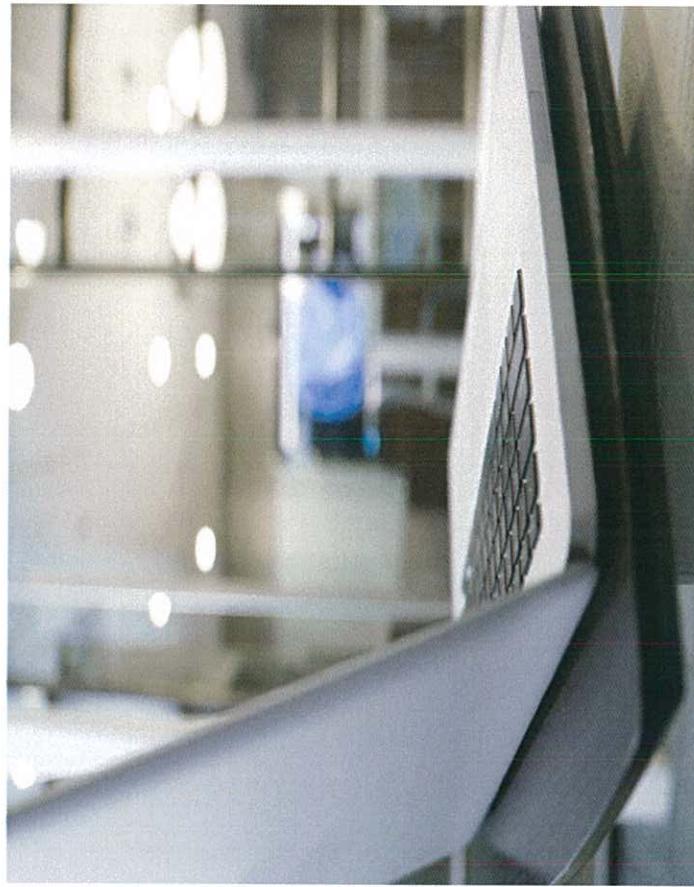
Bij het gebruikmaken van werkzaamheden van de verbijzonderde interne controle functie is de Nederlandse Standaard 610 Gebruikmaken van de werkzaamheden van interne auditors van toepassing. Deze standaard is in 2013 aangescherpt. De standaard houdt onder meer in dat de accountant de voor zijn relevante, door de verbijzonderde interne controle functie uitgevoerde werkzaamheden evaluateert en test om zich ervan te overtuigen, dat de werkzaamheden toereikend zijn voor zijn doelstellingen en om vast te stellen welke eigen werkzaamheden zijn eigen professionals moeten uitvoeren.

Automatisering

In het kader van de controle van de jaarrekeningen brengen wij ook verslag uit omtrent onze bevindingen met betrekking tot de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze controle was niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen. De jaarrekeningcontrole heeft geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.

De aangescherpte standaard stelt eisen aan de kwaliteit en inrichting van de verbijzonderde interne controlefunctie. De eisen hebben betrekking op objectiviteit en onafhankelijkheid, deskundigheid en systematische en gedisciplineerde aanpak en dat de VIC geen vervanging van de IC is. Daarnaast is goede communicatie tussen de verbijzonderde interne controlefunctie en de accountant van groot belang.

De accountant kan en mag gebruik (blijven) maken van eerder verrichte interne controles bij de gemeente indien deze voldoen aan de aangescherpte voorwaarden met betrekking tot objectiviteit, deskundigheid en kwaliteit. Op basis van onze kennis van de huidige kwaliteit en inrichting van uw interne controleafdeling (Procesinnovatie & Auditing) kunnen wij - als gevolg van de aangepaste regelgeving - gebruikmaken van de werkzaamheden van de interne controleafdeling. Wel hebben wij naar aanleiding van de aangescherpte regelgeving een aantal (operationele) verbeterpunten geïdentificeerd (bijvoorbeeld: interne review, ontwikkelen kwaliteitsbeleid, et cetera), om het zelfcontroleerd vermogen van de gemeente verder te verbeteren. Wij hebben inmiddels afspraken met de afdeling Procesinnovatie & Auditing gemaakt over de opvolging van deze verbeterpunten voor 2015.

Rechtmatigheidsbeheer

Rechtmatigheidsbeheer

Onze bevindingen in het kader van rechtmatigheid

Wij hebben bij de controle over 2014 de rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Bado en het controleprotocol 2014 van de gemeente Groningen. Bij onze controle hebben wij aandacht gegeven aan de volgende onderwerpen:

- Het rechtmatigheidsbeheer.
- De naleving van het voorwaardencriterium.
- De begrotingsrechtmatigheid.
- De credieten.
- Mutaties in de reserves.
- Het misbruik-en-oneigenlijk-gebruikcriterium.
- De niet-financiële beheershandelingen.

Begrotingscriterium

Met de controle op de juiste toepassing van het begrotingscriterium toetsen wij of het budgetrecht van de gemeenteraad is gerespecteerd.

Wij beoordeelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Dit betreftten enkel de lasten omdat hierop een beoordeling en rapportering van de accountant wordt gevraagd vanuit de Kadernota Rechtmatigheid. Daarnaast toetst de gemeente Groningen intern overschrijdingen van het toegestane krediet en reviewen wij deze werkzaamheden.

De raad autoriseert de begroting (en begrotingswijzigingen) en geeft daarmee toestemming voor de uitvoering van het beleid en de daarvoor benodigde middelen. Het is de verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders om begrotingsafwijkingen tijdig te signaleren en te rapporteren aan de raad. Door een goede inrichting van de planning & controlercyclus zorgt het college er voor dat de begroting en budgetten worden bewaakt en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen.

Indien desondanks budgetten worden overschreden en niet meer gedurende het jaar kunnen worden voorgelegd aan de raad, is strikt genomen sprake van een onrechtmatigheid. Deze overschrijdingen hoeven echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door de gemeenteraad geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij openeinderegelingen. Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door de raad worden geautoriseerd.

Wij zijn nagegaan of de financiële beheershandelingen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de raad geautoriseerde begroting.

Wij constateren ten aanzien van de volgende programma's overschrijdingen op lastenniveau ten opzichte van de gewijzigde begroting (bedrag overschrijding):

- Programma 1. Werk en inkopen (€ 2.420.000).
- Programma 2. Economie en werkgelegenheid (€ 178.000).
- Programma 5. Sport en bewegen (€ 577.000).
- Programma 8. Wonen (€ 14.243.000).
- Programma 12. Bedrijfsvoering (€ 3.742.000).
- Programma 13. Overig (€ 1.124.000).

In de toelichting op de staat van baten en lasten is door het college een analyse van de overschrijdingen opgenomen. De overschrijdingen zijn toereikend toegelicht en passen binnen bestaande beleid of worden gecompenseerd door hogere baten binnen het programma. Het college stelt uw gemeenteraad voor genoemde overschrijdingen te autoriseren in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2014. Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons oordeel over de (begrotings)rechtmatigheid.

Rechtmatigheidsbeheer

Kredieten
Wij zijn nagegaan of de investeringen tot stand zijn gekomen binnen de grenzen van de door de raad geautoriseerde kredieten. Wij hebben geen overschrijdingen op investeringsniveau ten opzichte van de gevanteerde kredieten geconstateerd.

Onrechtmatig verstrekte vergoedingen aan personeel
Uit de interne controle op het salarisproces in 2014 is, evenals in voorgaande jaren, gebleken dat in een aantal gevallen onrechtmatige vergoedingen aan personeel zijn uitbetaald. Dit betekent dat deze vergoedingen niet voldoen aan de geldende interne en externe wet- en regelgeving, met name de ARG (Arbeidsvoorraarden Regeling gemeente Groningen) en het mandaatbesluit. Omdat deze interne regelgeving is opgenomen in het normenkader, maken deze onderdeel uit van de rechtmatigheidscontrole.

In het kader van de interne controle is een steekproef genomen op de salarismutaties in 2014 en hierbij zijn onrechtmatigheden geconstateerd ten aanzien van de variabele salarismutaties (waaronder reis- en verblijfkosten, onregelmatigheidstoeslag, studiekosten, etc.). De totale geconstateerde rechtmatigheidsfout bedraagt na extrapolatie over de gehele massa € 472.000. Hiermee ligt de geconstateerde rechtmatigheidsfout iets hoger dan voorgaand jaar (2013: € 213.000).

In het afgelopen jaar heeft de gemeente Groningen een aantal maatregelen getroffen om de rechtmatigheidsfouten ten aanzien van de uitbetaalde vergoedingen terug te dringen. Deze maatregelen omvatten onder meer het inrichten van gespecialiseerde teams voor de controle en afhandeling van declaraties, alsmede het aanscherpen van de controles op declaraties binnen de afdelingen.

De verwachting is dat de rechtmatigheidsfouten hiermee in het komende jaar zullen afnemen. Wij hebben begrepen dat in 2015 ieder kwartaal een interne controle op de uitbetaalde vergoedingen zal plaatsvinden, om het effect van de genomen maatregelen goed te kunnen monitoren. Uit de uitkomsten van de interne controle over het eerste kwartaal van 2015 blijken zeer beperkte rechtmatigheidsfouten. Wij vinden dit een positieve ontwikkeling. Omdat de resterende rechtmatigheidsfouten ruim onder de met u afgesproken rapporterings-tolerantie vallen, zullen wij deze bevinding in de toekomst niet langer herhalen.

Onrechtmatigheden en onzekerheden verstrekte uitkeringen (wet BUIG)

Rechtmatigheidsfouten
Bij de interne controle op de verstrekte uitkeringen (wet BUIG) is bij 19 van de 181 gecontroleerde dossiers een financiële fout geconstateerd.

Deze financiële fouten zijn met name het gevolg van het niet ingeschreven staan van cliënten bij het UWV, het verlopen van inschrijvingen van cliënten bij het UWV en het ontbreken van een plan van aanpak voor jongeren onder 27 jaar.

Het totaalbedrag van de geconstateerde financiële fouten bedraagt € 1.033 (0,62% van het totaalbedrag van de gecontroleerde verstrekte uitkeringen). Na extrapolatie over de gehele massa bedraagt de rechtmatigheidsfout € 958.000 (€ 2013: € 1.415.000).

Wij hebben begrepen dat het college inmiddels actie heeft ondernomen om te waarborgen dat de cliënten te allen tijde zijn ingeschreven bij het UWV. De resultaten hiervan zullen naar verwachting in 2015 zichtbaar worden.

Rechtmatigheidsbeheer

Onzekerheden
Daarnaast is uit de interne controle op de verstrekte uitkeringen gebleken dat in 2 van de 181 gecontroleerde dossiers uitkeringen wellicht niet tijdig zijn gestopt of dat de hoogte van de toeslag mogelijk niet juist is bepaald.
Net als voorgaand jaar constateert de interne controle dat deze onzekerheden voornamelijk worden veroorzaakt door de zogenaamde groep "anders actieven". Voor de betreffende cliënten is onvoldoende gescreend op bijvoorbild overige inkomsten, waardoor een verhoogd risico bestaat dat uitkeringen onrechtmatig worden verstrekt.

Het totaalbedrag van de geconstateerde onzekerheden bedraagt € 2.583 (1,56% van het totaalbedrag van de gecontroleerde verstrekte uitkeringen).
Na extrapolatie over de gehele massa bedraagt de onzekerheid € 2.395.000 (2013: € 3.094.000).

Wij adviseren het college om maatregelen te treffen om deze groep "anders actieven" goed in beeld te krijgen, zodat met zekerheid kan worden vastgesteld dat uitkeringen terecht (en rechtmatig) worden uitbetaald.

Geconstateerde formele rechtmatigheidsfouten
Naast de hiervoor opgenomen rechtmatigheidsfouten ten aanzien van verstrekte vergoedingen aan personeel en de verstrekte uitkeringen, hebben wij een aantal formele rechtmatigheidsfouten geconstateerd, welke niet meewegen in ons oordeel.

Uitkeringenproces

Bij de interne rechtmatigheidscontrole worden jaarlijks terugkerende bevindingen gerapporteerd over de kwaliteit van de uitvoering van het uitkeringenproces.

WMO

- Ondertekening van WMO-aanvraagformulieren door de consultant in plaats van de cliënt.

Uit de interne rechtmatigheidscontrole 2014 is echter wel gebleken dat deze bevindingen geen financiële gevolgen hebben gehad.
De belangrijkste bevindingen, die in meer dan 5% van de onderzochte dossiers voorkomen, zijn:

- onduidelijke inkomsten- en vermogenssituaties;
- geen nadere onderzoeken gepland;
- niet tijdig afhandelen van onderzoek.

Omdat het hier gaat om niet-financiële fouten, hebben deze tekortkomingen geen directe invloed op de financiële verantwoording van de gemeente Groningen. Wel geven deze tekortkomingen een signaal over de kwaliteit van het uitkeringenproces en het participatiebudget.

Wij adviseren u om na te gaan hoe de kwaliteit van het proces kan worden verbeterd, zodat dergelijke tekortkomingen in de toekomst kunnen worden beperkt en uiteindelijk kunnen worden voorkomen.

Subsidieverstrekking

- Van 20% van de in 2014 ingediende subsidieaanvragen wordt door de gemeente de geldende termijn voor de afhandeling van de aanvragen overschreden.
- In 2014 zijn 15 subsidieaanvragen te laat ontvangen, waarvan 11 nader zijn onderbouwd. Dit betekent dat 4 subsidies formeel onrechtmatig zijn verstrekt. Het totaalbedrag bedraagt € 382.000.

Rechtmatigheidsbeheer

- Personeel en salarisverwerking
 - Niet opvragen van een verklaring omtrent gedrag bij indiensttreding van nieuwe medewerkers.
 - Te laat versturen van brieven omtrent ontslag en aanstellingen van personeel.

Aanbestedingen

- De aanbestedingsdossiers zijn niet in alle gevallen volledig; niet alle documentatie omtrent een aanbesteding is opgenomen in één dossier. Deze bevinding doet zich voornamelijk voor bij aanbestedingen welche buiten de inkoopafdeling (Inkoop SSC) om door de vakdirecties zelf plaatsvinden. Uit de beschikbare informatie blijkt wel dat de aanbestedingen rechtmatig hebben plaatsgevonden.

Wij adviseren de gemeente om bij bovenstaande processen maatregelen te treffen om deze fouten in de toekomst te voorkomen.

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Uw gemeente heeft de toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten en lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant.

- De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing van het jaarverslag.

Aandachtspunten van de raad

Aandachtspunten van de raad

Aandachtspunten van de raad

Op verzoek van de raad nemen wij specifieke aandachtspunten mee in onze controle. Daarmee wordt invulling gegeven aan de opdrachtgevende rol van de raad en stemmen wij onze controle af op uw wensen. Aan de specifieke onderwerpen die de raad ons meegeeft, besteden wij in onze controle en rapportering meer aandacht dan noodzakelijk zou zijn voor onze reguliere jaarrekeningcontrole. Dit doen wij door het houden van interviews en het beoordelen van specifieke informatie. Uitgangspunt daarbij is een beoordeling op hoofdlijnen, zodat de raad vanuit haar controlerende taak kan bepalen of nader onderzoek naar deze onderwerpen gewenst is.

Voor 2013 heeft u de volgende twee aandachtspunten aan ons meegegeven:

- Beschikbare weerstandsvermogen: het beschikbare weerstandsvermogen bestaat uit een aantal onderdelen. U als raad wilt weten waaruit het beschikbare weerstandsvermogen bestaat en hoe "hard" dit weerstandsvermogen is als het verzuiverd moet worden.
- Beheer van maatschappelijk vastgoed: als raad heeft u ons als aandachtspunt meegegeven om vast te stellen hoe de ambtelijke organisatie het beheer van maatschappelijk vastgoed bij verbonden partijen bewaakt.

In onze managementletter van 18 november 2014 hebben wij u reeds gerapporteerd over deze twee aandachtspunten. Ten aanzien van het beschikbare weerstandsvermogen hebben wij een aantal aanbevelingen gedaan. Conform onze toezegging in de managementletter hebben wij tijdens onze jaarcijfersrekeningcontrole getoetst of deze aanbevelingen zijn opgevolgd. In het vervolg van dit hoofdstuk gaan wij hier nader op in.

Weerstandsvermogen Analyse beschikbare weerstandsvermogen

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in de gemeenteraking is een analyse opgenomen van de beschikbare weerstandsvermogen. Hieruit blijkt dat de gemeente de volgende middelen tot de beschikbare weerstandsvermogen rekening:

- Algemene Egalisatie Reserve (AER).
- Bestemmingsreserves, waarvan de besteding door de raad kan worden gewijzigd indien één van de risico's zich voordoet.
- Stille reserves.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt geen expliciet onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele beschikbare weerstandsvermogen. Er wordt wel onderscheid gemaakt in incidentele en structurele risico's. De gemeente heeft het uitgangspunt dat structurele risico's na twee jaarschijven binnen de exploitatie moeten worden opgevangen. Door deze systematisch zorgt de gemeente Groningen er voor dat structurele risico's niet tot de onenigheid incidenteel worden gefinancierd.

Wij merken aanvullend op dat in de Kadernota Weerstandsvermogen en risicomagement is opgenomen dat de onbenutte belastingcapaciteit van de gemeente nihil is (OZB tarieven liggen hoger dan Artikel 12 norm) en dat in de meerjarenbegroting geen vrije begrotingsruimte aanwezig is. Dit leidt ertoe dat de structurele weerstandsvermogen van de gemeente nihil is.

Aandachtspunten van de raad

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing in de gemeenteraking 2014 is de volgende detailspecificatie van de beschikbare weerstandscapaciteit opgenomen:

Omschrijving	Rekening 2014 (in duizenden euro's)
Algemene Egalisatie Reserve	34.077
Grondzaken en grondbank	39.641
Risicobuffer in grondexploitatie Meerstad	1.500
Risicobuffer in exploitatie Sontwegtracé	800
Bodemsanering	5.054
Stimuleringsfonds VHV	14.172
Stille reserve (aandelen Enexis)	50.000
Martiniplaza	3.916
Kunst CBK	1.647
Exploitierisico Forum	1.862
WGA	1.030
Rente egalisatie reserve	1.750
Overige reserves	10.519
Beschikbare weerstandscapaciteit	160.242

In onze managementletter hebben wij de volgende twee aanbevelingen opgenomen:

1. Aanbeveling - bestemmingsreserves

De bestemmingsreserves bodemsanering, Stimuleringsfonds VHV, Martiniplaza, Kunst CBK, Exploitierisico Forum, WGA en de rente egalisatie reserve betreffen reserves welke in het verleden zijn gevormd voor specifieke risico's. Wij hebben begrepen dat de risico's waarvoor deze bestemmingsreserves zijn gevormd (waardering verstrekte geldleningen, waardering deelname Martiniplaza, schade of verlies van kunstwerken in het CBK, exploitierisico's van het Forum, eigen risico op de WGA, et cetera), op dit moment deels wel en deels niet meer actueel lijken te zijn.

Wij raden u aan om bij de jaarraking 2014 na te gaan of de risico's waarvoor deze bestemmingsreserves zijn gevormd nog actueel zijn en op een juiste wijze zijn meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit in de paragraaf weerstandsvermogen.

Follow-up

Wij hebben vastgesteld dat bij de jaarraking 2014 een analyse is gemaakt of de risico's waarvoor de hierboven genoemde bestemmingsreserves zijn gevormd nog actueel zijn en dat de uitkomsten van deze analyse juist is meegenomen in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit in de paragraaf weerstandsvermogen.

Aandachtspunten van de raad

2. Aanbeveling - stille reserve aandelen Enexis

In de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit is de stille reserve welke besloten ligt in de aandelen Enexis meegenomen. De waarde van de aandelen Enexis is gesteld op € 35 miljoen, zijnde de intrinsieke waarde van deze aandelen in 2011. Deze berekening is sinds 2011 niet meer herijkt.

Wij adviseren u de berekening van de hoogte van de stille reserve welke besloten ligt in de aandelen Enexis te herijken aan de hand van de meest recente jaarrekening(en) van Enexis.

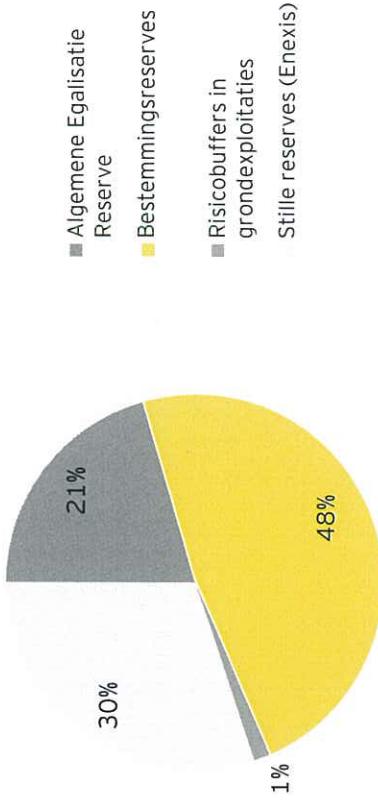
Follow-up

Eind 2014 heeft de gemeente Groningen de waarde van de aandelen Enexis laten bepalen door een onafhankelijke externe deskundige. Hieruit is gebleken dat de waarde van de aandelen Enexis in het economisch verkeer ultimo 2014 circa € 50,0 miljoen bedragen. In de jaarrekening 2014 is de stille reserve Enexis ten behoeve van de bepaling van de beschikbare weerstandscapaciteit derhalve bijgesteld van € 35,0 naar € 50,0 miljoen. Wij kunnen ons hier in vinden.

Samenvatting

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat voor circa € 113,7 miljoen uit de Algemene Egalisatie Reserve en bestemmingsreserves, € 2,3 miljoen uit beschikbare risicobuffers in grondexploitatieën voor € 50 miljoen uit de stille reserve aandelen Enexis. Deze onderverdeling kan als volgt nader worden weergegeven:

Beschikbare weerstandscapaciteit

De stille reserve Enexis kan als minst "harde" post in de beschikbare weerstandscapaciteit worden aangemerkt, aangezien het de vraag is óf een tegen welke waardeering de aandelen Enexis, indien noodzakelijk, op korte termijn kunnen worden verkocht. De in de beschikbare weerstandscapaciteit opgenomen AER, bestemmingsreserves en risicobuffers in de grondexploitaties zijn te beschouwen als "harde" componenten, daar deze direct ingezet kunnen worden om risico's af te dekken, mochten deze zich voordoen.

Bijlagen

Onafhankelijkheid en controleproces

Bijlage 1

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO die wij hieronder hebben opgenomen, betreffen:

- langdurige betrokkenheid;
- samenloop van dienstverlening;
- geschenken en giften.

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2013 en kantoorruilatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichtthouders.

Impact nieuwe regels op relatie gemeente Groningen en EY

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (sr) managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- drs. J.M.A. Drost (eindverantwoordelijk partner) sinds het boekjaar 2014;
- drs. J. de Vries RE in de functie van manager of hoger sinds het boekjaar 2010;

- S. Zandstra- Gubler MSc RA in de functie van manager of hoger vanaf boekjaar 2010;
- L.M. de Vries MSc RA in de functie van manager of hoger vanaf boekjaar 2014;
- S.J. Veen MSc RA in de functie van manager of hoger vanaf boekjaar 2014;
- B. Dijkstra MSc RA in de functie van manager of hoger vanaf boekjaar 2014.

Dit betekent dat de maximale termijn van zeven jaar voor geen van de teamleden is overschreden. Tevens zal deze termijn in de huidige contractperiode (tot en met boekjaar 2015) niet worden overschreden.

Mocht een dergelijke situatie zich toch voordoen, brengen wij u tijdig op de hoogte van belangrijke teamwisselingen. Intern beschikken wij over interne overdrachtsprocedures, zodat u geen hinder ondervindt van een teamwisseling.

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurance-diensten. Voor niet-OOB's is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurance dienst niet van materiële invloed is op het assurance-object. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurance-dienst niet:

- subjectief of niet-routinematisch is;
- een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assurance team twijfelt of deze verwerkingswijze passend is;
- leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Wij hebben in 2014 geen non-assurance-diensten voor de gemeente Groningen verricht die niet voldoen aan bovenstaande criteria.

Onafhankelijkheid en controleproces

Bijlage 1

Voor de onderverdeling van onze kosten naar controle en overige diensten verwijzen wij naar de evaluatie dienstverlening en het overzicht van kosten d.d. 30 september 2014 en het overzicht accountantskosten juli tot en met december 2014 d.d. 13 januari 2015 zoals besproken in het audit committee.

Geschenken en giften

Zoals met u is overeengekomen, informeren wij u hierbij over de door ons ontvangen respectievelijk verstrekte geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven € 100. Wij hebben in 2014 geen geschenken en giften boven € 100 ontvangen of verstrekt aan (medewerkers van) de gemeente Groningen.

EY en het controleteam zijn onafhankelijk van de gemeente Groningen

Wij hebben alle aspecten geanalyseerd die onze onafhankelijkheid gedurende het jaar zouden kunnen bedreigen. Daar waar onafhankelijkheidsregels dit vereisen, hebben wij aanvullende waarborgen ingevoerd. Wij kunnen u bevestigen dat zowel als organisatie en als controleteam onafhankelijk zijn van gemeente Groningen.

Verantwoordelijkheid

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarraking 2014 van de gemeente Groningen gecontroleerd. Deze jaarraking is onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders opgesteld. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarraking, als bedoeld in Artikel 213 tweede lid van de Gemeentewet.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder het *Besluit accountantscontrole decentrale overheden* (Bado) en het door de raad vastgestelde controleprotocol.

Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarraking geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Controleaanpak en -uitvoering

In ons dienstverleningsplan van 30 september 2014 hebben wij u geïnformeerd over onze controleaanpak en de belangrijke aandachtsgebieden hierin.

Wij hebben onze werkzaamheden consistent met dit plan uitgevoerd.

Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts. Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteitsborgingsmaatregelen. Dit geheel gezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In ons verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kempunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit in onze controle. Daarnaast gaan wij in de volgende paragraaf van deze bijlage nader in op de ingeschakelde experts.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarraking van belang zijnde risico's.

Onafhankelijkheid en controleproces

Bijlage 1

Op basis van onze gesprekken met het management, college en het audit committee over de belangrijke financiële en operationele ontwikkelingen is een aantal punten met een verhoogd risico voor de jaarrekening 2014 onderkend:

- financiële positie en weerstandsvermogen;
- waardering grondexploitatie, inclusief Meerstad;
- organisatieontwikkeling en PIJOFACH;
- risicomagement verbonden partijen;
- meerjarenbeeld parkeerbedrijf.

Wij rapporteren u over onze werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van onze aandachtspunten in dit accountantsverslag.

De met u afgesproken goedkeurings- en rapporteringstoleranties

Op grond van het Bado stelt de raad de goedkeuringstolerantie vast die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren.

In de raadsvergadering van 29 oktober 2014 heeft de gemeenteraad middels het vaststellen van het dienstverleningsplan de goedkeuringstoleranties vastgesteld. U heeft ons voor het boekjaar 2014 opgedragen om bij onze oordeelsvorming uit te gaan van de hiera vermelde goedkeuringstoleranties.

Goedkeurings-tolerantie	Goed-keurend	Beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	> 1 < 3%	-	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	> 3 < 10%	≥ 10%	-

Op grond van de jaarrekening 2014 bedraagt de goedkeuringstolerantie voor fouten afgerond € 9.780.000 (1% van de lasten) en voor onzekerheden € 29.340.000 (3% van de lasten). Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Het rapporteringsbedrag, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, is door de raad bepaald op € 500.000.

Samenwerking met EY-experts

Wij hebben voor onze controle van de waardering van de grondposities inclusief Meerstad gebruikgemaakt van onze interne vastgoedexperts. De grondposities zijn een belangrijke post in de jaarrekening, waarvan de waardering onderhevig is aan een complex schattingsproces. Onze experts hebben ons met name ondersteund bij de controle van de parameters die relevant zijn voor deze schatting. Wij hebben vooraf met hen afspraken gemaakt over het uit te voeren werk en zij rapporteren hun bevindingen hierover aan ons, waarbij wij als EY audit team volledig verantwoordelijk zijn voor het werk dat zij verrichten. Onze bevindingen ten aanzien van deze schattingsspost rapporteren wij in paragraaf "aandachtsgebieden en bevindingen in de controle" van dit verslag.

Overzicht controleverschillen

Bijlage 2

Controleverschillen

Tijdens onze controle inventariseren wij verschillen tussen enerzijds bedragen, classificaties, presentatie en toelichting van jaarrékeningposten die de gemeente heeft opgenomen of gerapporteerd en anderzijds bedragen, classificaties, presentatie of toelichting zoals die naar onze mening in overeenstemming met het *Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten* dienen te worden opgenomen of gerapporteerd. Wij hebben tijdens onze controle geen materiële verschillen geconstateerd.

Het hierna opgenomen overzicht met ongecorrigeerde controleverschillen is verstrekt aan het college en is als bijlage bij de *Bevestiging bij de jaarrékening* gevoegd. Wij hebben de ongecorrigeerde verschillen met het college besproken. Wij zijn van mening dat verschillen zoveel mogelijk door het college moeten worden gecorrigeerd, echter wij kunnen instemmen met de overwegingen van het college om deze verschillen niet te corrigeren, aangezien deze bedragen niet materieel zijn voor het inzicht van de jaarrékening. De geconstateerde fouten ad € 2.137.000 en onzekerheden ter hoogte van € 3.795.000 zijn lager dan de door u vastgestelde controletolerantie van respectievelijk € 9.801.000 en € 29.403.000. De kwalitatieve factoren die hierbij in overweging zijn genomen, zijn:

- het effect op het resultaat voor en na bestemming;
- het effect op de balansposten, inclusief het eigen vermogen;
- het effect op significante toelichtingen, individuele items, subtotalen of totaal in de jaarrékening.

Wij lichten de ongecorrigeerde verschillen nadertoe.

Overzicht controleverschillen

Bijlage 2

Ongecorrigeerde verschillen	Post/omschrijving van de toelichting	Bedrag in €	Referentie in dit verslag
Onrechtmatig verstrekte vergoedingen aan personeel	<p>Uit de interne controle op het salarisproces in 2014 is, evenals in voorgaande jaren, gebleken dat in een aantal gevallen onrechtmatig vergoedingen aan personeel zijn uitbetaald. De totale geconstateerde rechtmatigheidsfout bedraagt na extrapolatie over de gehele massa € 472.000.</p>	472.000	Hoofdstuk Rechtmatigheidsbeheer, paragraaf "Onrechtmatig verstrekte vergoedingen aan personeel".
Onrechtmatigheden en onzekerheden verstrekte uitkeringen (wet BUIG)	<p>Uit de interne controle op de verstrekte uitkeringen (wet BUIG) blijken bij een aantal gecontroleerde dossieren fouten en onzekerheden. Het totaalbedrag van de geconstateerde financiële fouten bedraagt € 1.033 (0,62% van het totaalbedrag van de gecontroleerde verstrekte uitkeringen). Na extrapolatie over de gehele massa bedraagt de rechtmatigheidsfout € 958.000 € 2013: € 1.415.000). Het totaalbedrag van de geconstateerde onzekerheden bedraagt € 2.583 (1,56% van het totaalbedrag van de gecontroleerde verstrekte uitkeringen). Na extrapolatie over de gehele massa bedraagt de onzekerheid € 2.395.000 (2013: € 3.094.000).</p>	958.000 (fout) en 2.395.000 (onzeker)	Hoofdstuk Rechtmatigheidsbeheer, paragraaf "Onrechtmatigheden en onzekerheden verstrekte uitkeringen (wet BUIG)".
Onzekerheid afwaardering complex Peizerweg	<p>In de jaarrekening 2014 heeft de gemeente Groningen voor het complex aan de Peizerweg een afwaardering naar de ingeschatte lagere marktwaarde van € 1,4 miljoen verwerkt, waardoor de resterende boekwaarde € 1,4 miljoen bedraagt. De inschatting van de reële marktwaarde van € 1,4 miljoen is echter niet nader onderbouwd middels een taxatie. Hierdoor is onzeker in hoeverre de in de gemeenterkening verantwoorde afboeking juist en volledig is.</p>	1,4 miljoen (onzeker)	Hoofdstuk Uitkomsten jaarrakingencontrole, paragraaf "Onzekerheid ten aanzien van afwaardering Peizerweg".
Vordering meeneemregeling Participatiebudget	<p>Onder de overlopende passiva is een vordering ad € 707.000 opgenomen uit hoofde van de meeneemregeling van de Wet Participatiebudget in verband met de overbesteding op het Participatiebudget in 2014. Omdat de Wet Participatiebudget met ingang van 1 januari 2015 is vervallen is ook de meeneemregeling niet langer van kracht en mag geen vordering worden opgenomen.</p>	707.000	N.v.t.

SiSa-bijlage

Bijlage 3

Het is volgens de nota verwachtingen accountantscontrole voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw gemeente samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2014	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
D1	Regionale meld- en coördinatiecentra voortijdig schoolverlaten	Geen	-	N.v.t.
D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2015 (OAB)	Geen	-	N.v.t.
E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaai (inclusief bestrijding spoorweglawaai)	Geen	-	N.v.t.
E10	Tijdelijke subsidieregeling Innovatieprogramma Mooi Nederland	Geen	-	N.v.t.
E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	Geen	-	N.v.t.
G1	Wet sociale werkvoorziening (Wsw) gemeente 2014	Geen	-	N.v.t.
G1A	Wet sociale werkvoorziening (Wsw) totaal 2013	Geen	-	N.v.t.

SiSa-bijlage

Bijlage 3

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2014	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
G2	Gebundelde uitkering op grond van Artikel 69 Wwb gemeente 2014	Fout en onzekerheid	958.000 (fout) en 2.395.000 (onzekerheid)	Wij hebben geconstateerd dat een deel van de verantwoorde bestedingen voor deze regeling niet voldoet aan de geldende wet- en regelgeving. Het totaalbedrag aan fouten bedraagt € 958.000 en het totaalbedrag van de onzekerheden bedraagt € 2.395.000. De fouten zijn met name het gevolg van het niet ingeschreven staan van cliënten bij het UWV, het verlopen van inschrijvingen van cliënten bij het UWV en het ontbreken van een plan van aanpak voor jongeren onder 27 jaar.
G3				De onzekerheden hebben betrekking op het onvolledig in beeld hebben van de overige inkomsten van uitkeringsgerechtigden, waardoor niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat de verstrekte uitkeringen voldoen aan de geldende wet- en regelgeving.
G5	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeente 2014	Geen	-	N.v.t.
G7	Wet participatiebudget (Wpb) gemeente 2014	Geen	-	N.v.t.
H1	Verzameluitkering SZW	Geen	-	N.v.t.
H4	Ministeriële regeling heroïnebehandeling	Geen	-	N.v.t.
	Verzameluitkering VWS	Geen	-	N.v.t.